

Oponentský posudek

Petent předkládá k habilitačnímu řízení knihu "Global Governance?" vydanou nakladatelstvím Barrister Principal v roce 2018 o rozsahu 443 stran.

Práce prokazuje sečtělost autora napříč mnoha obory počínaje teologií přes politologii a filosofii až po historii s tím, že jeho záměrem je postihnout případné možnosti koordinace rozmanitých zájmů různých politických uskupení a států mezi sebou. Cenné je to, že autor zmiňuje hlavní prameny, ze kterých vychází a jejichž stanoviska převážně přebírá (Christopher Dawson, Martin Wight, Jennifer Welsh, Herbert Wells) i do jisté míry rozvíjí.

Vlastní text je rozdělen do třech kapitol sledujících stejné téma uspořádání lidstva, avšak v přístupu lze postřehnout rozdíly: zatímco první kapitola nabízí souhrn rozmanitých výkladů zahrnujících výhradně dějiny atlantického společenství a týkajících se sdružování států do širších celků, druhá kapitola se soustřeďuje na návrhy či pokyny vedení katolické církve pro věřící a kapitola třetí se pak pokouší o integraci podnětů probraných v předchozích částech.

Každá z kapitol si zaslouží zvláštní vyjádření.

1. kapitola je věnována historii a v tomto směru se recenzent necítí být zcela kompetentní k hodnocení, nicméně nakolik je s to soudit, nelze uvažovat o s filosofii ještě poměrně kongruentních dějinách idejí díky tomu, že jde o roztržitěné výklady bez ukázání vývojových a tradičních linek s návazností. Zároveň bych očekával určitou důslednost ve výběru významných osobností a v tomto směru postrádám pojednání jistě již o Platónovi s tím, že ve výčtu myslitelů pak chybí například též Thomas More, Thomas Paine, Jean Calvin, Niccolo Machiavelli, August Comte, Georg Hegel i řada dalších a přes občasné zmínky zejména Karl Marx: Marxovo učení přece sehrálo významnou roli v moderních politických dějinách, byť chápu to, že jde o učení k učení katolickému protichůdné. Ovšem mám za to, že tím spíš by bylo vhodné se s takovou koncepcí vyrovnat. Zároveň jsou zcela vynecháni moderní autoři pojednávající o spravedlnosti a lidských právech (třeba Alan Gewirth, Amartya Sen, Micheal Sandel, Michael Walzer, Alasdair McIntyre a další) s tím, že je problémem i míchání reflexí filosofických s namátkou vybranými beletristickými fabulacemi (postrádal bych ovšem například George Orwella, Aldouse Huxleye a další).

Avšak závažnější je, že se v této části směšuje preskriptivní a deskriptivní rovina. Přesněji: leckdy přímo apokalyptické (Sibyllina profétie) či alespoň utopické (Thommaso Campanella) návrhy se prolínají s konkrétními ujednáními (Vestfálský mír). Bez pečlivého rozlišení toho, co je, a toho, co má být, se nelze pohnout dál. S tím pak bezprostředně souvisí i to, že v textu se opakovaně vyskytuje odkaz k lidským právům bez toho, že by autor vedl dělicí čáru mezi jejich etickou a politickou či právní rovinou, totiž mezi tím, zda se uvažuje o přirozených lidských či o občanských právech.

Další výhradu je třeba mít k tomu, že autor se opakovaně zabývá státem bez toho, že by vymezil své pojetí toho, čím stát vlastně vůbec je, což bych u politologického

pojednání předpokládal a což se obvykle dělá. Dále chybí vymezení národa a potažmo i to, zda autor předpokládá nutnost národního státu či nikoliv. Na kterých základech se má stát budovat? Která jsou kritéria pro to, aby se stát dal pokládat za právní? Jaký je vztah mezi nomokracií a demokracií a v čem vlastně demokracie spočívá? Jsou to snad volby či něco jiného? A co lidská práva a jejich místo? V čem tkví přirozenost přirozených lidských práv? Jaký má být poměr mezi právem a dobrem? Dobro je nad právem či právo nad dobrem s tím, že dobrem jsou hodnoty sledované zákonodárstvím? Případně má snad být stát jen formálním uspořádáním pro to, aby každý sledoval dobro své vlastní? Co je suverenita a kdo suverénní vlastně je? Má být suverénní stát či naopak každý lidský jedinec? A nakolik je nutné či i jen možné, aby se každý člověk identifikoval se svým státem či s jiným společenstvím? Není každý kolektivismus naopak jen zhoubný klam? Má mít přednost "my" nad "já" či je "já" samo svrchované?

Výhradně na základě vymezení určitého pojetí státu se totiž dá uvažovat o tom, zda jsou státy s to vytvářet větší celky či nikoliv. Zde stačí připomenout potíže s integrací postkomunistických zemí do EU s podobnou kulturou i tradicí i totožnými dějinami či dokonce téměř vyloučené přijetí Ukrajiny a Turecka. Pro členské země totiž platí poměrně přísná pravidla s tím, že i řada již členských států (Polsko, Maďarsko) je nedodržuje. Rozdílnost v různých pojetích státu je prostě propastná: spojit například vládu krále z boží milosti a republiku na konstituční kontraktualistické bázi je vyloučeno. Ostatně dokonce i Británie bez faktické ústavy a vlastní listiny lidských práv nyní podstupuje Brexit pro obtížnou slučitelnost jejího právního řádu s kontinentálním zákonodárstvím (uvádí se coby jeden z důvodů odchodu).

Překážku zdařilého pojednání je konečně i to, že autor volně přechází od sdružování některých států až k vládě či vládnutí nad světem vůbec. Rozdíl mezi těmito koncepty je totiž naprosto klíčový. Pouhou apozicí dalších a dalších států nelze k celku dospět, přičemž důvodem je to, že celek světa je povýtce nepředmětné povahy, zatímco kterýkoliv stát se předmětně chápat dá. Za nepředmětnou skutečnost je třeba pokládat to, čeho je soudící nutně součástí. Vyjádřeno jinak, některá fakta se dají pochopit objektivně a jiná vyžadují zahrnutí vlastního subjektu do výkladu (srov. např. Henri Bergson: Dva zdroje morálky a náboženství). Pokusy sjednotit různé politické přístupy do jediného společného se podobá snahám sjednotit filosofii pod jediným společným pojetím; zkušenost s takovými experimenty v dějinách počínaje scholastickým dogmatismem a komunismem či islamismem konče je odstrašující a zavání totalitním směřováním. Zajisté je vznešené snít o věčném míru, avšak spojení všech pod jednou hlavičkou je trochu iluzorní a naivní představa. Zbývá tak leda volná soutěž mezi různými filosofickými i politickými rozvrhy bez toho, že by kdokoliv byl s to výsledek předjímat a podřídít mu nynější směřování všech.

Kromě toho je v textu i celá řada věcných chyb. Dalo by se úspěšně polemizovat například s tvrzením autora o tom, že John Locke převzal myšlenku lidských práv ze scholastiky a že latinské pojetí *ius gentium* by mělo být právem národů na sebeurčení, případně že kalvinismus není nakloněn svobodě. Hlavní přednost USA proti Evropě pak tkví v tom, že od samotného počátku byla úcta k lidským právům zakotvena v ústavě.

2. kapitola pojednává o různých papežských encyklikách, dokumentech, nótách či stanoviscích. Tento přístup ovšem spadá po hlavičku *fallacy arguments* rázu *ad verecundiam* a s filosofickým přístupem není žádným způsobem slučitelný. Zajisté by se dal provést filosofický rozbor řady předkládaným myšlenek s kritickým prověřením, ovšem to by byl úkol pro autora knihy a nikoliv pro recenzenta; recenzent ostatně není kompetentní se k oficiálnímu učení katolické dogmatiky vyjadřovat, nicméně coby laik trochu žasne nad tím, že ve výčtu stanovisek například zmínka o osobnosti Kanse Kunga a jeho Světového éthosu zcela chybí. Coby laik mám za to, že tento katolický myslitel je zcela relevantní pro otázky mezináboženského dialogu a uspořádání světa.

O tom, že autor je stoupencem konzervativního přístupu, pochybovat nelze a v celé knize to dává najevo. Překvapuje tím spíš, že přes svou reverenci k postavě Edmunda Burkea vynechává celou řadu pozdějších jeho následovníků jako byl Thomas Eliot, Michael Oakshot, Robert Nisbet, Roger Scruton a další.

Všude pak prosakuje jistota o tom, že záchranou světa je křesťanství a dokonce křesťanství v katolickém podání. Zbývá jen ptát se, které argumenty by autor mohl uvést na podporu svého stanoviska čili toho, že zrovna jeho pojetí křesťanství je lepší než jiné a že křesťanství samotné je lepší než jiná pojetí. Odkazovat na autority rázu encyklik papeže spadá do již zmíněných falešných argumentů a ty nelze připustit. Pokládat tudíž práci za filosofickou dost dobře nelze.

3. kapitola nabízí syntézu svého druhu.

Je třeba ocenit snahu autora načrtnout mírové usprádaní lidstva či alespoň zabránit válečným střetům, avšak k tomu by bylo třeba napřed vymezit pojem válečného dění. Co je nespravedlivá a spravedlivá válka? Válka je jen konflikt mezi státy či též občanská válka uvnitř státu samotného? Čím se liší prostá konkurence a konflikt válečné povahy? Dá se pokládat válečné běsnění za to nejhorší, horší například než extrémní chudoba či vypjatý totalitní režim s potlačováním všech práv? Co soudit o válkách hvězdných například v boji o suroviny na vesmírných tělesech? A co mediální prostor s manipulacemi celých segmentů obyvatelstva? Zasahování do soukromého prostoru je již počátkem války či nikoliv? Kam zařadit válku informační a "hybridní"?

Po technické stránce lze mít též výhrady ke stylu práce postavené na poněkud přehnaném užívání až zahlcení "ismy" bez dostatečného výkladu. Přebírání tohoto nešvaru škatulkování převzaté z anglosaské filosofie určitě není pro objasnění problematiky přínosem, přičemž potud, pokud se přežene, dojde ke zmatení. Odedávna se filosofie vyhýbá rychlým skokům a drží se zevrubného výkladu krok za krokem.

Tato část v obecnější rovině opakuje předchozí vývody s odkazy na jiné autory bez toho, že by nabízela vlastní řešení. Trochu je třeba "pozvednout obočí" nad tím, že mezi akademicky relevantními autory se objevuje dokonce i poněkud kontroverzní politik Václav Klaus (ss 264-270) bez solidního vzdělání či zase rozbor konspiračních konceptů všeho druhu (270-281). Tím spíš se citace z deklarací mezinárodních dohod mohou stát argumentem jen těžko.

Samotný závěr knihy je pak poněkud kryptický bez zaujetí vlastního stanoviska.

Shrnutí

V celé knize jsem se marně snažil postihnout tézi výkladu čili to, co vlastně autor hájí. Celkový styl spíše připomíná slovníková hesla, avšak pokud by toto měl být záměr, očekával bych alespoň kvalitní rejstřík věcný. V každém případě probleskuje katolické stanovisko skoro na každé stránce. Na úplném závěru jsem pak byl odměněn pochopením záměru práce: je jím polemika s Fedorem Dostojevským a jeho ztotožněním rozvrhu Velkého Inkvizitora v Bratrech Karamazových s doktrínou katolického učení. Až dodatečně jsem si z podnětu autora přečetl i předmluvu a tam jsem stejnou myšlenku též našel. Uvádět ústřední námět knihy v předmluvě mezi různými *acknowledgements* není ovšem zrovna obvyklé a působí dojmem dodatečného doplnění. Nicméně celkový obraz přesvědčivý není a na základě vcítění do srdce českého evangelíka si lze představit až i to, že mu při zmínkách o globálním vládnutí po dějinách rekatolizačních výpadů naskakuje z katolického podání husí kůže. Toto konfesijně až doktrinálně vyhraněné stanovisko tudíž za vyvážené pokládat nelze.

Přes odkazy na řadu filosofů se nedá kniha kvůli svrchu uvedeným výhradám a tomu, že práce s pojmy je dost odbytá, pokládat za filosofickou a potažmo vhodnou k habilitačnímu řízení, avšak jde o úhel recenzenta bez kvalifikace vyjadřovat se ke katolicko-teologické, politologické či historické stránce knihy, díky čemuž recenzent nemá ambice provést závěrečné hodnocení.

Z textu se dá vyčíst vlastně jen přání autora spočívající v tom, aby byla po způsobu středověku předána *global governance* do rukou katolické církve (ss 282-380). Lze si jistě představit náklonnost katolické hierarchie k tomuto pojetí, ovšem k jeho rozšíření by bylo třeba podepřít ho preciznější argumentací bez posouvání vlastních hotových stanovisek do popředí.

Postrádám pak v knize zevrubnější práci i s pojmy dalšími: kromě národa a státu též například poměr státu k hospodářským otázkám i otázkám životního prostředí, přístup k zákonodárství, povaha a druhy moci či rozdíly mezi prostorem soukromým a veřejným a podobně.

Teprve na základě vyřešení těchto i řady dalších dílčích otázek se dá uvažovat o tom, že se budou státy spojovat, přičemž překročit horizont celku nelze ani takto. Vlastně je dost zarážející plynulé přeskakování autora mezi vládnutím nad světem a vládnutím nad konfederacemi či federacemi různé povahy; rozdíl mezi těmito podobami uskupení je totiž propastný. Domnívám se, že si autor ukousnul příliš velké sousto a ani prostřednictvím tak rozsáhlé knihy nebyl s to ho spolknout. Namnoze tomu bývá tak, že méně by bylo více, a mám za to, že uvedená moudrost platí i o tomto pokusu.

Navzdory všem výhradám si ovšem netroufám vynést poslední verdikt mimo jiné i na základě toho, že petent žádá o habilitaci mezioborově a já se mohu vyjádřit jen za obor filosofie: filosofické kvality práce nejsou takové, aby se po této stránce dala brát za

podklad k habilitačnímu řízení. Avšak neznám přesná kritéria hodnocení. Knihu jistě nelze pokládat za "*zweite Dissertation*" v duchu požadavku některých německých univerzit na habilitaci. Fakticky je ovšem za ní poměrně hodně práce a po úpravě určitých pasáží by mohla sloužit coby učební text vhodný pro studenty různých oborů, přičemž na některých fakultách lze koneckonců i takové práce za východisko pro habilitaci pokládat - ostatně na uměleckých školách se habilitují například sochaři sochou.

doc. MUDr. PhDr. Jan Payne, PhD,

1. LF UK, UHSL, Karlovo náměstí 40, 128 01

